konstans. Lineáris egyenletrendszer: Véges sok lineáris egyenlet. Megoldás: Olyan értékadás, ami minden egyenletet igazzá tesz.

3x - 4z = 666

Def: Lineáris egyenlet: Ismeretlenek konstansszorosainak összege

$$33x - y + 77z = 42$$

$$\sqrt[3]{2}\sqrt{5}y - (\ln(\cos 42)) \cdot z = \pi^{e^{\pi}}$$

A megoldás formája: Az eljárás végén kapott egyenletek nem tartalmaznak ismeretlent. Minden ilyen egyenlet vagy azonosság, vagy ellentmondás. Ha van köztük ellentmondás, akkor nincs megoldás. Ha mind azonosság, akkor a ki nem fejezett ismeretlenek tetszőleges értékadása egyértelműen meghatározza a kifejezett ismeretlenek értékét.

A megoldás formája: Az eljárás végén kapott egyenletek nem tartalmaznak ismeretlent. Minden ilyen egyenlet vagy azonosság, vagy ellentmondás. Ha van köztük ellentmondás, akkor nincs megoldás. Ha mind azonosság, akkor a ki nem fejezett ismeretlenek tetszőleges értékadása egyértelműen meghatározza a kifejezett ismeretlenek értékét.

$$x - 2y = 7 \qquad \boxed{x} = 7 + 2y \qquad \boxed{x} = 7 + 2y \qquad \boxed{x} = 7 + 2y 3x + y = 11 21 + 6y + y = 11 7y = -10 \qquad \boxed{y} = -\frac{10}{7} \qquad x = \frac{29}{7} 2x + 3y = 4 14 + 4y + 3y = 4 7y = -10 7 \cdot \frac{-10}{7} = -10 \checkmark \qquad y = -\frac{10}{7}$$

A megoldás formája: Az eljárás végén kapott egyenletek nem tartalmaznak ismeretlent. Minden ilyen egyenlet vagy azonosság, vagy ellentmondás. Ha van köztük ellentmondás, akkor nincs megoldás. Ha mind azonosság, akkor a ki nem fejezett ismeretlenek tetszőleges értékadása egyértelműen meghatározza a kifejezett ismeretlenek értékét.

$$x - 2y = 7$$
 $x = 7 + 2y$ $y \in \mathbb{R}$ $y \in \mathbb{R}$

A megoldás formája: Az eljárás végén kapott egyenletek nem tartalmaznak ismeretlent. Minden ilyen egyenlet vagy azonosság, vagy ellentmondás. Ha van köztük ellentmondás, akkor nincs megoldás. Ha mind azonosság, akkor a ki nem fejezett ismeretlenek tetszőleges értékadása egyértelműen meghatározza a kifejezett ismeretlenek értékét.

A továbbiakban a megoldás egy áttekinthetőbb módszerét és az ahhoz kapcsolódó terminológiát mutatjuk be.

Elemi sorekvivalens átalakítások

Def: Lineáris egyenletrendszer kibővített együtthatómátrixa: a sorok az egyenleteknek, az oszlopok az ismeretleneknek ill. az egyenletek jobb oldalainak felelnek meg, az egyes mezőkben pedig a megfelelő együttható ill. jobb oldali konstans áll.

Példa:

$$x_1 - 3x_3 + 5x_4 = -6$$
 $7x_1 + 2x_2 + 3x_3 = 9$
 $x_2 + 7x_3 - 2x_4 = 11$
 $x_1 - 3x_3 + 5x_4 = -6$
 $x_1 - 3x_2 - x_3 - x_4$
 $x_2 - 3x_3 - 5x_4 = -6$
 $x_1 - 3x_2 - x_3 - x_4$
 $x_2 - 3x_3 - 5x_4 = -6$
 $x_1 - 3x_2 - x_3 - 5x_4 = -6$
 $x_2 - 3x_3 - 3x_4 = -6$
 $x_3 - 3x_4 - 3x_5 - 6$
 $x_4 - 6x_5 - 6x_5 - 6$
 $x_2 - 7x_3 - 2x_4 = 11$
 $x_2 - 3x_3 - 3x_4 = -6$
 $x_3 - 3x_4 - 3x_5 - 6$
 $x_4 - 3x_5 - 3x_5 - 6$
 $x_2 - 3x_3 - 3x_4 = -6$
 $x_3 - 3x_5 - 3x_5 - 6$
 $x_4 - 3x_5 - 3x_5 - 6$
 $x_5 - 3x_5 - 3x_5 - 3x_5 - 6$
 $x_5 - 3x_5 - 3x_5 - 3x_5 - 6$
 $x_5 - 3x_5 - 3x_5 - 3x_5 - 6$
 $x_5 - 3x_5 - 3x_5 - 3x_5 - 6$
 $x_5 - 3x_5 - 3x_5 - 3x_5 - 6$
 $x_5 - 3x_5 - 3x_5 - 3x_5 - 3x_5 - 6$
 $x_5 - 3x_5 - 3x_5 - 3x_5 - 3x_5 - 6$
 $x_5 - 3x_5 - 3x_5$

Megj: A kibővített együtthatómátrix a lineáris egyenletrendszer felírásának egy tömör módja: elkerüljük vele a műveleti- és egyenlőségjelekkel piszmogást, mégis teljesen áttekinthető módon tartalmaz minden lényeges információt.

Megoldás módszere: Ekvivalens átalakításokat végzünk.

Ezek során a megoldások halmaza nem változik. Konkrétan:
egyenleteket felcserélünk, egyenletet nemnullával végigszorzunk ill.
az i-dik egyenletet kicseréljük az i-dik és j-dik egyenletek
összegére.

Erről szól a következő definíció.

Elemi sorekvivalens átalakítások

Def: Lineáris egyenletrendszer kibővített együtthatómátrixa: a sorok az egyenleteknek, az oszlopok az ismeretleneknek ill. az egyenletek jobb oldalainak felelnek meg, az egyes mezőkben pedig a megfelelő együttható ill. jobb oldali konstans áll. Def: A kibővített egyhómx elemi sorekvivalens átalakítása (ESÁ): (1) sorcsere, (2) sor nemnulla konstanssal végigszorzása, (3) az i-dik sor helyettesítése az i-dik és j-dik sorok (koordinátánkénti) összegével (csupa0 sor elhagyása, az i-dik sor helyettesítése az i-dik sor és a j-dik sor konstansszorosának összegével). Állítás: ESÁ hatására a megoldások halmaza nem változik. Biz: Minden ESÁ előtti megoldás megoldás marad az ESÁ után is. Minden ESÁ fordítottja megkapható ESÁ-ok egymásutánjaként is. Ezért minden ESÁ utáni megoldás megoldja az ESÁ előtti előtti rendszert is.

Elemi sorekvivalens átalakítások

Def: Lineáris egyenletrendszer kibővített együtthatómátrixa: a sorok az egyenleteknek, az oszlopok az ismeretleneknek ill. az egyenletek jobb oldalainak felelnek meg, az egyes mezőkben pedig a megfelelő együttható ill. jobb oldali konstans áll.

Def: A kibővített egyhómx elemi sorekvivalens átalakítása (ESÁ): (1) sorcsere, (2) sor nemnulla konstanssal végigszorzása, (3) az *i*-dik sor helyettesítése az *i*-dik és *j*-dik sorok (koordinátánkénti) összegével (csupa0 sor elhagyása, az *i*-dik sor helyettesítése az *i*-dik sor és a *j*-dik sor konstansszorosának összegével).

Állítás: ESÁ hatására a megoldások halmaza nem változik. Cél: A lineáris egyenletrendszerből kiindulva, ESÁ-ok

alkalmazásával elérni, hogy a kapott rendszer a megoldások leírását adja.

Először definiáljuk a megoldást leíró kibővített egyhómx-ot.

```
Def: Az M mátrix lépcsős alakú (LA), ha
(1) minden sor első nemnulla eleme 1-es (ú.n. vezér1-es, avagy v1)
(2) minden v1 feletti sorban van ettől a v1-től balra eső másik v1.
Az M mátrix redukált lépcsős alakú (RLA), ha
(3) M LA és (2) M-ben minden v1 felett csak nullák állnak.
Példa: LA mátrix
                                                                              RLA mátrix
\begin{pmatrix} 1 & 3 & -2 & 0 & 1 & 1 & 7 \\ 0 & 0 & \frac{1}{2} & 2 & 0 & 5 & -2 \\ 0 & 0 & 0 & 0 & \frac{1}{2} & 1 & -1 \\ 0 & 0 & 0 & 0 & 0 & 1 & 5 \\ 0 & 0 & 0 & 0 & 0 & 0 & 0 \end{pmatrix} \text{ ill.} \begin{pmatrix} 0 & 1 & 0 & -2 & 0 & 1 & 0 \\ 0 & 0 & 1 & 2 & 0 & 5 & 0 \\ 0 & 0 & 0 & 0 & 1 & 1 & 0 \\ 0 & 0 & 0 & 0 & 0 & 0 & 1 \\ 0 & 0 & 0 & 0 & 0 & 0 \end{pmatrix}
```

Def: Az M mátrix lépcsős alakú (LA), ha

- (1) minden sor első nemnulla eleme 1-es (ú.n. vezér1-es, avagy v1)
- (2) minden v1 feletti sorban van ettől a v1-től balra eső másik v1.

Az M mátrix redukált lépcsős alakú (RLA), ha

(3) M LA és (2) M-ben minden v1 felett csak nullák állnak.

Példa: RLA kibővített egyhómx:

Def: Kib. egyhómx tilos sora: $0 \dots 0 \mid x$ alakú sor, ha $x \neq 0$. **Def:** A RLA kib. egyhómx v1-hez tartozó változója kötött, a többi változó (amihez nem tartozik v1) szabad (vagy szabad paraméter). **Megf:** Ha a kib. egyhómx RLA, akkor (1) minden sor vagy a v1-hez tartozó változó értékadása, vagy tilos sor, vagy csupa0 sor.

Def: Az M mátrix lépcsős alakú (LA), ha

- (1) minden sor első nemnulla eleme 1-es (ú.n. vezér1-es, avagy v1)
- (2) minden v1 feletti sorban van ettől a v1-től balra eső másik v1.

Az M mátrix redukált lépcsős alakú (RLA), ha

(3) M LA és (2) M-ben minden v1 felett csak nullák állnak.

Példa: RLA kibővített egyhómx:

Def: Kib. egyhómx tilos sora: $0 \dots 0 \mid x$ alakú sor, ha $x \neq 0$. **Def:** A RLA kib. egyhómx v1-hez tartozó változója kötött, a többi változó (amihez nem tartozik v1) szabad (vagy szabad paraméter). **Megf:** Ha a kib. egyhómx RLA, akkor (1) minden sor vagy a v1-hez tartozó változó értékadása, vagy tilos sor, vagy csupa0 sor. (2) Ha van tilos sor, akkor nincs megoldás.

(3) Ha nincs tilos sor, a szabad paraméterek tetsz. értékadásához egyértelmű megoldás tartozik.

Def: Az M mátrix lépcsős alakú (LA), ha (1) minden sor első nemnulla eleme 1-es (ú.n. vezér1-es, avagy v1) (2) minden v1 feletti sorban van ettől a v1-től balra eső másik v1. Az M mátrix redukált lépcsős alakú (RLA), ha (3) M LA és (2) M-ben minden v1 felett csak nullák állnak. **Def:** Kib. egyhómx tilos sora: $0 \dots 0 \times x$ alakú sor, ha $x \neq 0$. Def: A RLA kib. egyhómx v1-hez tartozó változója kötött, a többi változó (amihez nem tartozik v1) szabad (vagy szabad paraméter). Megf: Ha a kib. egyhómx RLA, akkor (1) minden sor vagy a v1-hez tartozó változó értékadása, vagy tilos sor, vagy csupa0 sor. (2) Ha van tilos sor, akkor nincs megoldás.

(3) Ha nincs tilos sor, a szabad paraméterek tetsz. értékadásához egyértelmű megoldás tartozik.

Megf: A lin. egyenletrsz. megoldása tekinthető úgy, hogy a lin. egyenletrsz. egy RLA kibővített egyhómx-szal van megadva. Cél: Olyan eljárás, ami ESÁ-okkal tetsz. mátrixot RLA-vá alakít.

Gauss-elimináció: Input: $M \in \mathbb{R}^{n \times k}$ mátrix.

Output: Egy M-ből ESÁ-okkal kapható $M' \in \mathbb{R}^{n \times k}$ LA mátrix. $\underline{Műk\"od\'es}$: Az algoritmus fázisokból áll. Az i-dik fázisban keresünk egy nemulla elemet az (i-1)-dik sor alatt a lehető legkisebb sorszámú oszlopban. Ha nincs ilyen elem, az algoritmus véget ér. Sorcserével ezt a nemnulla elemet az i-dik sorba visszük. Az i-dik sor konstanssal szorzásával ezt az elemet v1-sé alakítjuk. Az i-dik sor alatti sorokhoz az i-dik sor konstansszorosát hozzáadva kinullázzuk a kapott v1 alatti elemeket.

Gauss-elimináció: Input: $M \in \mathbb{R}^{n \times k}$ mátrix.

Output: Egy M-ből ESÁ-okkal kapható $M' \in \mathbb{R}^{n \times k}$ LA mátrix. Működés: Az algoritmus fázisokból áll. Az i-dik fázisban keresünk egy nemulla elemet az (i-1)-dik sor alatt a lehető legkisebb sorszámú oszlopban. Ha nincs ilyen elem, az algoritmus véget ér. Sorcserével ezt a nemnulla elemet az i-dik sorba visszük.

Az i-dik sor konstanssal szorzásával ezt az elemet v1-sé alakítjuk. Az i-dik sor alatti sorokhoz az i-dik sor konstansszorosát hozzáadva kinullázzuk a kapott v1 alatti elemeket.

Megj: (1) A Gauss-elimináció outputja LA. Az RLA-hoz további lépésekre van szükség: minden v1 felett kinullázhatók az elemek, ha a v1 sorának konstansszorosait a v1 feletti sorokhoz adjuk.

1	2	-2	0	3		1	2	-2	0	3		1	2	0	0	-1
0	0	1	-3	-5	\longrightarrow	0	0	1	0	-2	\rightarrow	0	0	1	0	-2 \checkmark
																1

Gauss-elimináció: Input: $M \in \mathbb{R}^{n \times k}$ mátrix.

Output: Egy M-ből ESÁ-okkal kapható $M' \in \mathbb{R}^{n \times k}$ LA mátrix. $\underline{Műk\"od\'es}$: Az algoritmus fázisokból áll. Az i-dik fázisban keresünk egy nemulla elemet az (i-1)-dik sor alatt a lehető legkisebb sorszámú oszlopban. Ha nincs ilyen elem, az algoritmus véget ér. Sorcserével ezt a nemnulla elemet az i-dik sorba visszük.

Az i-dik sor konstanssal szorzásával ezt az elemet v1-sé alakítjuk. Az i-dik sor alatti sorokhoz az i-dik sor konstansszorosát hozzáadva kinullázzuk a kapott v1 alatti elemeket.

Megj: (1) A Gauss-elimináció outputja LA. Az RLA-hoz további lépésekre van szükség: minden v1 felett kinullázhatók az elemek, ha a v1 sorának konstansszorosait a v1 feletti sorokhoz adjuk.

(2) Ha csupán LA (vagy RLA) a cél, eltérhetünk a Gauss-eliminációtól, feltéve, hogy ESÁ-okkal dolgozunk.

- Megj: (1) A Gauss-elimináció outputja LA. Az RLA-hoz további lépésekre van szükség: minden v1 felett kinullázhatók az elemek, ha a v1 sorának konstansszorosait a v1 feletti sorokhoz adjuk.
- (2) Ha csupán LA (vagy RLA) a cél, eltérhetünk a Gauss-eliminációtól, feltéve, hogy ESÁ-okkal dolgozunk.
- (3) A Gauss-elimináció megvalósítható rekurzív algoritmusként is. A GE(M) (az M mátrixot lépcsős alakra hozó eljárás):
- 1. Ha M első oszlopa csupa0, akkor M' az első oszlop törlésével keletkező mátrix. Output: GE(M') elé írunk egy csupa0 oszlopot.
- **2.** Ha M első oszlopa tartalmaz nemnulla elemet, sorcserével és az első sor konstanssal szorzásával az első sor első elemét v1-sé tesszük, majd a v1 alatti elemeket ESÁ-okkal kinullázzuk. Legyen M' az első sor és első oszlop törlésével keletkező mátrix. Output: GE(M') elé írunk egy csupa0 oszlopot és az így kapott mátrix fölé a korábban törölt első sort.

Megj: (1) A Gauss-elimináció outputja LA. Az RLA-hoz további lépésekre van szükség: minden v1 felett kinullázhatók az elemek, ha a v1 sorának konstansszorosait a v1 feletti sorokhoz adjuk. (2) Ha csupán LA (vagy RLA) a cél, eltérhetünk a Gauss-eliminációtól, feltéve, hogy ESÁ-okkal dolgozunk. (3) A Gauss-elimináció megvalósítható rekurzív algoritmusként is. (4) Az $M \in \mathbb{R}^{n \times k}$ Gauss-eliminációja során minden fázisában legfeljebb egy sorcserét, legfeljebb 2n sorszorzást és legfeljebb n sorösszeadást hajtunk végre. Ezért minden fázis legfeljebb konst · nk lépést igényel, az összlépésszám legfeljebb konst · n²k. Az input M mátrix $n \cdot k$ elemet tartalmaz, az eljárás hatékony.

Lineáris egyenletrendszerek megoldásszáma

Láttuk:

- 1. Lineáris egyenletrendszer kib. egyhómxként is megadható.
- 2. ESÁ nem változtat a megoldásokon
- 3. ESÁ-okkal elérhető a RLA
- 4. A RLA-ból azonnal adódik a megoldás
 - Ha az utolsó oszlopban van v1, akkor nincs megoldás
 - Ha az utolsó kivételével minden oszlopban van v1, akkor egyetlen megoldás van
 - Ha az utolsón kívül más oszlopban sincs v1, akkor van szabad paraméter, így végtelen sok különböző megoldás van.

Köv: Ha a lineáris egyenletrendszernek pontosan egy megoldása van, akkor legalább annyi egyenlet van, mint ahány ismeretlen.

Riz: Az RI A ra hozás után nincs szabad paramátor, tohát minde

Biz: Az RLA-ra hozás után nincs szabad paraméter, tehát minden változóhoz tartozik v1. Ezért a kibővített együtthatómátrixnak legalább annyi sora van, mint a változók száma.

Megj: A fenti következmény fordított irányban nem igaz, és lényegében nincs más összefüggés az egyértelmű megoldhatóság, az ismeretlenek és egyenletek száma között.